

Egzemplifikację roli Kościoła i parafii w społeczności lokalnej ukazano posługując się wsią Świerklany położoną w Górnośląskim Zagłębiu Węglowym; powołując się na prowadzone w społeczności tej badania zauważa się, że 85% mieszkańców uważa, że instytucje te wywierają przemożny wpływ na kształt życia społeczno-kulturalnego, wywierają one też wpływ na patriotyzm lokalny oraz w ogóle uczestnictwo w lokalnym życiu kulturowym (s. 303–304).

Prezentując problem przekazywania dziedzictwa kulturowego na przykładzie społeczności kurpiowskiej zauważa się ujawnianie się prawidłowości: „to co odrzucili ojcowie, a synowie chcieli zapomnieć, pragną przypomnieć wnukowie” (s. 310). Młode jednak pokolenie, a w tym uczniowie w wieku gimnazjalnym wykazują przywiązanie do wpływów zachodnioeuropejskich, podzielają wzory cywilizacji zachodniej i starają się je urzeczywistnić w postawach, zachowaniach, jednocześnie też uznają za pożądane działania mające na celu kultywowanie tradycji kurpiowskiej; opowiadają się za pielęgnowaniem strojów, zwyczajów i obyczajów lokalnych. Pielęgnowanie tych wartości w istotnym stopniu zależy od dobrze przygotowanej kadry animatorów, właściwego stosunku władz oświatowych i samorządów terytorialnych (s. 317–318).

Problem współczesnej aktywizacji społeczności lokalnej ukazano na przykładzie inicjatyw promocyjnych Olecka, miasta powszechnie akceptowanego przez mieszkańców oraz przybywających turystów, położonego na szlaku łączącym Dolinę Wielkich Jezior Mazurskich z Pojezierzem Suwalsko-Augustowskim. Powzięto ideę budzenia optymizmu wśród społeczności Olecka przez animację życia kulturalnego; stworzono program „Dialog”, który był swoistą platformą aktywizacji całej społeczności Olecka na rzecz budzenia różnych inicjatyw, przedsięwzięć służących jej pomyślnemu rozwojowi. W trzecim roku działalności program przestał funkcjonować; wiele zapoczątkowanych inicjatyw społecznych i kulturalnych jest nadal realizowanych (s. 346).

Złożony problem ludności żydowskiej zaprezentowano w referacie dotyczącym śladów pamięci o ich obecności w Radzyminie, miasteczku położonym w pobliżu Warszawy. Wskazano na zanikającą pamięć o ok. 3500 ludności żydowskiej, która zamieszkiwała w mieście przed II wojną światową, z której ocalało zaledwie 40 osób.

Wskazano też na problem utrwalenia pamięci o tej społeczności przez ocalałe jednostki, zamieszkujące obecnie w Izraelu, do nich należy Mordechaj Shoham (s. 360–363).

Zaprezentowane referaty są starannie osadzone w literaturze przedmiotu zarówno w charakterze ujęć teoretycznych, jak i porządkującym i interpretującym wiedzę o określonych zjawiskach, procesach z przeszłości i teraźniejszości. Ważny aspekt poznawczy stanowią przemiany cywilizacyjne, kulturowe, społeczno-polityczne; wskazuje się, że mimo iż w założeniu teoretycznym służą one postępowi w wymiarze predykcyjnym, to w danej rzeczywistości jawią się jako niepowodzenie, destrukcja, regres cywilizacyjny. Istotny w prezentacji jest aspekt przemian świadomościowych; wskazuje się, że niezwykle ważny wpływ na recepcję przemian, na ich rozumienie oraz prognostyczne widzenie spełnia edukacja. Rozwój lokalności postrzega się jako szczególną rzeczywistość służącą urzeczywistnianiu nowych wartości, a w tym cywilizacyjnych; społeczność lokalna jest z jednej strony ostoją tradycji, z drugiej zaś – rzeczywistością podatną na siłę różnych manipulacji.

Małą ojczyznę prezentuje się w książce jako szczególną wartość, która jest wyzwaniem dla architektów kształtujących nowy ład globalnego społeczeństwa obywatelskiego. Wydaje się, że recepcja dokonujących się w nich przemian powinna służyć za swoisty barometr w strategii i taktyce transformacji ustrojowej.

Andrzej Chodubski

Polski samorząd terytorialny w procesie integracji z Unią Europejską, pod red. Bogdana Nawrota i Jacka Pokładeckiego, Wydawnictwo Naukowe INPiD UAM, Poznań 2003, ss. 222.

W procesie współczesnych przemian cywilizacyjnych ujawnia się powszechnie dwubiegowość wszelkich łańdów; charakterystyczna jest w tym względzie jednocześnie kształtująca się globalizacja i umacniająca się samorządność. Samorządność wychodzi przede wszystkim naprzeciw potrzebom odmasowienia życia społeczno-politycznego; wyraża się w niej decentralizacja i dekoncentracja władzy; zjawiska te mają na celu

upodmiotowienie społeczności lokalnych; decentralizacja polega zwykle na przekazaniu pewnych kompetencji rządu centralnego strukturom publicznego życia lokalnego; ogranicza się w ten sposób podporządkowanie hierarchiczne wielu aspektów życia społeczno-gospodarczego. W procesie przemian ustrojowych w Polsce realizowanych od 1989 r. ważne miejsce wyznaczono idei samorządowej. Przed jej urzeczywistnieniem ujawniały się szczególne wyzwania wiążące się z procesem integracji europejskiej, który stał się priorytetem w polskiej strategii przemian kulturowych i cywilizacyjnych. Problem ten stał się przedmiotem dużej uwagi zarówno architektów nowej rzeczywistości ustrojowej, jak i znawców specyfiki przemian ustrojowych, a w tym specjalistów od rozpoznawania rzeczywistości samorządowej. M.in. w grudniu 2001 r. poświęcono temu problemowi konferencję naukową na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W prezentowanej książce zawarto referaty przygotowane na tę konferencję.

W 21 referacie zaprezentowano wyzwania wiążące się z integracją europejską w wymiarze Unii Europejskiej, państw, regionów oraz społeczności lokalnych, wskazano najważniejsze zagadnienia wiążące się z integracją, które ujawniają się przed samorządami, zwłaszcza w kontekście powiązań międzynarodowych. Referaty dotyczyły następujących zagadnień: 1. Brunon Bartz, *Realia i wyzwania w europejskim procesie rozwoju społeczeństwa cywilnego*, 2. Zbigniew Czachór, *Samorząd terytorialny a supranarodowy rozwój integracji europejskiej*, 3. Krzysztof Szczerki, *Procesy decentralizacji w krajach Europy Zachodniej a procesy integracji europejskiej – wspomaganie czy blokowanie?*, 4. Andrzej Stelmach, Stanisław Zyborowicz, *Model autonomii lokalnej w procesie integracji europejskiej*, 5. Zdzisław Matusewicz, *Samorząd terytorialny a integracja europejska*, 6. Jan Róg, *Regionalizm w Polsce a integracja europejska*, 8. Agnieszka Pawłowska, *Realizacja zachodnioeuropejskich standardów zarządzania zasobami informacyjnymi w polskiej administracji lokalnej (na przykładzie wybranych urzędów miejskich)*, 9. Jerzy Babiak, *Zamówienia publiczne w aspekcie integracji europejskiej*, 10. Katarzyna Kobielska, *Nowe instrumenty zarządzania środowiskiem w procesie dostosowania się polskich samorządów do standardów unijnych*, 11. Ryszard Kowalczyk, *Zadania prasy*

lokalnej w jednoczącej się Europie (wybrane problemy na przykładzie Polski), 12. Janina Mrówczyńska, *Lokalna polityka wspierania kultury w świetle doświadczeń europejskich (na przykładzie Francji)*, 13. Andrzej Miszczuk, *Współpraca zagraniczna jako przejaw polityki intraregionalnej – na przykładzie samorządu województwa lubelskiego*, 14. Jacek Pokładecki, *Polskie regiony samorządowe na arenie międzynarodowej*, 15. Beata Słobodzian, *Formy aktywności międzynarodowej społeczności lokalnych*, 16. Aleksandra Trzcieleńska-Polus, *Specyfika współpracy z zagranicą samorządów lokalnych województwa opolskiego*, 17. Anita Adamczyk, *Współpraca transgraniczna w zakresie ochrony środowiska między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec*, 18. Bogdan Nawrot, *Samorząd lokalny w Polsce w procesie integracji europejskiej*, 19. Tomasz Hoffman, *Program Sapard – dylematy startu*, 20. Agnieszka Żmurkiewicz, *Społeczności lokalne w procesie integracji europejskiej na przykładzie miasta Kalisza*, 21. Stanisław Waligóra, *Korzystanie przez gminę Włoszczakowice z funduszy Phare*.

Zwracając uwagę na rzeczywistość europejską w wymiarze globalnym wskazuje się, że w ładzie społeczno-politycznym ujawnia się wiele dysnansów, m.in. między normatywnym postulatem politycznego udziału obywateli w tworzeniu wspólnego dobra a ich potrzebami, motywami i kompetencjami; wskazuje się, że w praktyce do rządów nie odnosi się demokracji partycypatywnej; obserwuje się powiązania między elitami politycznymi i grupami korupcyjnymi i kryminogennymi, zaniedbywanie interesów ogólnospołecznych (s. 70). W ślad za tym obserwuje się zmniejszające uczestnictwo obywateli w wyborach oraz odchodzenie obywateli od uczestnictwa w życiu partyjnym; tracą też swych członków związki zawodowe oraz Kościół. Uznaje się, że demokracja nie jest w stanie sprostać podstawowym oczekiwaniom obywateli, zwłaszcza krytyczny jej ogłód ujawnia młode pokolenie ludzi. Zauważa się, że w życiu politycznym charakterystyczny staje się dyletantyzm, który jawi się jako forma zorganizowana, co powoduje, że politycy nie ponoszą odpowiedzialności za popełnione błędy, a skutki błędów muszą ponosić szerokie kręgi społeczeństwa.

Wśród podstawowych zjawisk zmieniających oblicze Europy wymienia się: tworzenie się kosmopolitycznego społeczeństwa i obywatela, ra-

dykalizm rynkowy (marketing obejmujący wszystkie dziedziny życia ludzkiego), niewłaściwe opłacanie pracy zawodowej.

Wskazuje się, że w warunkach ujawniających się wielu uciążliwości cywilizacyjnych szczególnym podmiotem życia społeczno-politycznego i ekonomicznego jawi się społeczeństwo cywilne, które postrzega się jako rzeczywistość lokalną (gminę). Współtworzą je: organizacje ochotnicze, lokalne kluby zainteresowań, nieformalne sieci wzajemnej pomocy (w sąsiedztwie pracy), rodzina, stosunki przyjacielskie. Społeczeństwo cywilne funkcjonuje w powiązaniu z państwem i jego instytucjami (m.in. rządem, administracją państwową, partiami politycznymi, ruchami społecznymi), Kościołem oraz ładem rynkowym współtworzonym przez wielkie przedsiębiorstwa, komunalne podmioty gospodarcze, związki zawodowe, organizacje zawodowe, sektor wyższej użyteczności (non profit), grupy lobbystyczne. Główne obszary funkcjonowania społeczeństwa cywilnego sprowadzają się do: 1. socjalizacji i kulturalnego porozumienia międzyludzkiego, 2. partycypacji (uczestnictwa ludzi w demokratycznym tworzeniu woli politycznej i przez to do współludziału w panowaniu), 3. przyczyniania się do rozwiązywania problemów ludzkości. We wszystkich sferach musi ujawnić się dobrowolna kooperacja (s. 18). W społeczeństwie cywilnym dąży się do wytworzenia rzeczywistości by człowiek był autentycznym podmiotem, a nie obiektem działań ekonomicznych czy biurokratycznych.

Wskazując na miejsce samorządu terytorialnego w kontekście ponadnarodowego rozwoju integracji europejskiej, zauważa się, że sprostanie wyzwaniom wynikającym z permanentnej zmiany zachodzącej w ramach procesu integracji staje się podstawowym zadaniem, przed którym stoją władze samorządowe oraz środowiska społeczne i zawodowe na poziomie regionalnym i lokalnym (ponadnarodowa perspektywa dalszego funkcjonowania Unii Europejskiej dyktuje pilną potrzebę czy wręcz konieczność przygotowania do tego struktur samorządowych wszystkich szczebli (s. 23). Podkreśla się też, że rozwój samorządu terytorialnego rozumianego jako synteza aktywności na tym samym terenie różnych podmiotów władzy publicznej, podmiotów ekonomicznych i obywateli zależy od poziomu prawodawstwa (ilość i jakość norm prawnych) oraz od kultury prawnej; na funkcjonowanie sa-

morządów w Unii Europejskiej oprócz norm prawa krajowego coraz większy wpływ mają normy prawa wspólnotowego; ład ten stanowi autonomiczny system prawny dla realizacji ponadnarodowego (ponadpaństwowego) modelu integracji; nie jest on tożsamy z prawem międzynarodowym.

Wskazując różne aspekty funkcjonowania ładu ponadpaństwowego zauważa się, że zgodnie z prawem wspólnotowym każda osoba posiadająca obywatelstwo państwa członkowskiego staje się automatycznie obywatelem Unii Europejskiej (s. 29).

Zwracając uwagę na ewolucję systemów politycznych państw europejskich, jaka zachodzi od czasów II wojny światowej i wobec postępującej unifikacji życia politycznego w warunkach integracji europejskiej stawia się tezę, że w Europie nie nastąpi wykształcenie jednego modelu ustroju państwowego; przeszkodą na tej drodze są zarówno bardzo różne tradycje państw europejskich, ich zasadniczo odmienny kształt ustrojowy dzisiaj, jak i brak jakichkolwiek prób standaryzacji np. kwestii podziału terytorialnego państw członkowskich; unifikację ustrojów państwowych wykluczają także dokumenty składające się na pierwotne prawo wspólnotowe (s. 35). Procesy integracji i regionalizacji prowadzą do pojawiania się dwóch przeciwstawnych trendów. Z jednej strony logiką działania wspólnego rynku jest swobodny przepływ ludzi, dóbr kapitału i usług, zerwanie z pojęciem terytorialności działania; na drugim biegunie znajduje się działanie władz regionalnych i lokalnych skupiające się na określonym obszarze i zabezpieczające jego partykularne interesy, w działaniu tym uzależniając się jednak, do pewnego stopnia, od decyzji wielkich koncernów (s. 36).

Stawiając pytanie, jakie skutki mogą wywołać dla państw narodowych integracja i dezintegracja wskazuje się, że nastąpi zawężenie pola samodzielnej decyzji przez rządy centralne; podstawowym niebezpieczeństwem może stać się rozbitcie państwa na struktury regionalne, a w ślad za tym marginalizacja jego znaczenia przez różne podmioty życia społeczno-politycznego zarówno legalne, jak i nielegalne, które funkcjonują w globalnym środowisku od wielu lat (s. 44).

Charakteryzując problem autonomii lokalnej w procesie integracji europejskiej, wskazuje się, że są różne przyczyny tworzenia modeli autonomicznych, m.in. geograficzne, ekonomiczne uwarunkowane zróżnicowanymi poziomami rozwoju,

historyczne, narodowościowe, etniczne, językowe, religijne, a też polityczne, w konkretnych sytuacjach społecznych ujawniają się dążenia do utworzenia jednostki samorządowej. Jednostki autonomiczne są strukturami samorządowymi, które charakteryzują się wysokim poziomem uzależnienia od centrum (s. 46).

Udzielając odpowiedzi na pytanie czy autonomia jest paradygmatem rozwoju przekonuje się, że wraz z rozwojem demokracji obywatelskiej ujawniła się tendencja decentralizacyjna na rzecz jednostek lokalnych. Charakterystyczne stało się przekonanie, że samorząd jest bardziej sprawny w rozwiązywaniu spraw bezpośrednio dotyczących obywateli; nadto pojawiło się przekonanie, że samorząd jest bardziej oszczędny i bardziej efektywny niż aparat scentralizowanej i zbiurokratyzowanej administracji centralnej (s. 48). Zgodnie z założeniami jednoczenia się Europy zagadnienie budowy autonomicznych struktur lokalnych jest ważnym ogniwem przemian.

Podkreślając rosnącą rangę polityki regionalnej, co jest powołaniem Unii Europejskiej, zauważa się, że w praktyce jej urzeczywistniania ujawnia się niemało niedostatków; jednym z nich jest deficyt demokracji, oddalanie obywateli od ośrodków i procedur decyzyjnych współczesnego świata (s. 51). Można jednak postrzegać samorząd terytorialny jako prawo i faktyczną możliwość władz lokalnych do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na własną odpowiedzialność, w interesie mieszkańców i w granicach obowiązującego prawa; prawo to powinno być realizowane przez rady lub zgromadzenia pochodzące z wyborów pięcioprymiotnikowych. Rady i zgromadzenia samorządowe mają swoje organy wykonawcze, które są przed nimi odpowiedzialne; zadania i uprawnienia społeczności lokalnych nie powinny być ograniczone przez inne władze centralne czy regionalne; samorząd powinien mieć zagwarantowaną prawnie możliwość samodzielnej obrony swoich interesów; władze lokalne powinny mieć prawo do samodzielnego określania swoich wewnętrznych struktur w taki sposób by dostosować je odpowiednio do miejscowych potrzeb i zasad skutecznego załatwiania spraw; państwo może zlecać niektóre zadania do wykonania samorządowi terytorialnemu, ale tylko w drodze ustaw (s. 54).

W analizie rozwoju regionalizmu w Polsce przypomina się, że jest jego współczesny wymiar

konsekwencją przemian zapoczątkowanych w 1989 r. Wyzwaniem procesu transformacji stało się naruszenie relacji: państwo a zbiorowości regionalne i poszczególne regiony. Ustalone w trakcie obrad Okrągłego Stołu zasady nowego systemu politycznego (tj. pluralizm polityczny, wolność słowa, demokratyczny tryb powoływania przedstawicielskich organów władzy państwowej, niezawisłość sądów oraz istnienie samorządu terytorialnego), dość szybko sprawnie wcielone w życie, stały się wyzwaniem do wypracowania nowych wzorów i form działania; nie było już politycznych i zinstytucjonalizowanych przeszłości w artykułowaniu interesów przez zbiorowości regionalne, a wśród licznych organizacji i stowarzyszeń obywatelskich, które w owym czasie bądź to zalegalizowały lub zainicjowały, bądź też zintensyfikowały swoją działalność, nie zabrakło organizacji uwzględniających w swoich programach treści regionalnych (s. 66). Zmieniające się uwarunkowania ekonomiczne wpłynęły na specyfikę poszczególnych regionalizmów; ożywienie funkcjonowania ładu regionalnego nastąpiło po wprowadzeniu ustawą z 8 marca 1990 r. samorządu gmin, który w istotnym stopniu wpłynął na upodmiotowienie społeczności lokalnych. Obecnie w warunkach postępującego procesu integracji europejskiej ujawniają się nowe wyzwania przed regionalizmem, przede wszystkim konieczność dostosowania wielu dziedzin życia do standardów unijnych; prognostyczny ogląd dostosowań ujawnia wiele niewiadomych, co wynika m.in. z niemożliwości określenia, jaki będzie za kilka lat obraz Unii; niemniej zakłada się, że pozycja regionów w zjednoczonej Europie powinna się umacniać, jako że dąży się do zmniejszania roli instytucji państwa (s. 69).

Porównując funkcjonowanie władz samorządowych w państwach Unii Europejskiej, a zwłaszcza z obszaru Francji i Danii z rzeczywistością polską zauważa się, że w praktyce społeczno-politycznej założenia modelowe znajdują zbyt małe odbicie, co uzasadnia się małą aktywizacją środowisk lokalnych, uczestnictwem obywateli w bezpośrednim sprawowaniu władzy. W oglądzie porównawczym zaprezentowano instytucje: wyborów, radnych, burmistrza, demokracji bezpośredniej; jako wyzwanie aktywizacji środowisk lokalnych wskazuje się zorientowanie na najniższe szczeble samorządności terytorialnej (s. 82). Interesujący aspekt dotyczący zarządzania zasob-

bami informacyjnymi w polskiej administracji lokalnej wskazano, odwołując się do podstawowych dokumentów unijnych w konfrontacji z rzeczywistością obserwowaną w Polsce. Stwierdza się, że system informacyjny dla urzędu jest tym, czym ciągi komunikacyjne dla miasta – ich brak, niewłaściwe usytuowanie i nieodpowiednie utrzymanie stwarzają trudności w funkcjonowaniu miasta, a nawet zagrożenie dla ludzi w nim mieszkających (s. 95). Charakteryzując problem zamówień publicznych zauważa się, że polskie standardy nie odbiegają generalnie od unormowań zawartych w ustawodawstwie europejskim (s. 106).

Wskazując na istotę instrumentów zarządzania środowiskiem, w polskim prawodawstwie obserwuje się swoistą rewizję w sferze instytucji, jakimi dotychczas posługiwały się władze lokalne, zarządzając środowiskiem (s. 107). W prezentacji zagadnienia funkcjonowania prasy w ładzie lokalnym, zauważa się, że w rzeczywistości polskiej ujawniają się liczne nieprawidłowości, które w mniejszym lub większym stopniu naruszają konstytucyjnie gwarantowane prawa i wolności obywatelskie (s. 131); jest to zjawisko szczególnie wobec tzw. głodu informacyjnego, czerpania przez szerokie kręgi społeczne informacji z prasy; przy czym prasę lokalną uznaje się za nieodłączny element systemów demokratycznych; posługując się rzeczywistością francuską wskazuje się, że polityka kulturalna na szczeblu lokalnym jest niezwykle skutecznym stymulatorem aktywizacji społecznej (s. 133).

Posługując się egzemplifikacją działalności samorządu województwa lubelskiego dostarcza się wiedzy o współpracy zagranicznej, podkreślając przy tym funkcję pomostową między Europą Wschodnią a Zachodnią (s. 150). Prezentując miejsce polskich regionów samorządowych na tle rzeczywistości międzynarodowej zauważa się, że obok rozwiązań normatywnych sprzyja ich umacnianiu się internacjonalizacja życia społecznego, w której szczególną rolę odgrywają euroregiony; podstawową trudność w rozwoju kontaktów międzynarodowych powodują ograniczenia finansowe (s. 155).

W charakterystyce form aktywności międzynarodowej i lokalnych społeczności zauważa się, że wraz z wdrażaniem nowego systemu administracji samorządowej, nowo utworzonym województwom (regionom) przekazano możliwość rozwijania własnej „polityki kontaktów zagranicz-

nych” jako instrumentu społeczno-gospodarczego. Zagadnienie to jest realizowane zgodnie z założeniami polityki państwa, zgodnie z trendami jego polityki zagranicznej (s. 159). Posługując się egzemplifikacją województwa pomorskiego wskazuje się, że formy współpracy zależą od strony, podmiotu inicjującego. Podobnie też zaprezentowano współpracę z zagranicą samorządów lokalnych województwa opolskiego, podkreślając, że specyfika etniczno-kulturowa jest istotnym stymulatorem w jej rozwoju (s. 167).

W prezentacji współpracy transgranicznej w zakresie ochrony środowiska w relacjach polsko-niemieckich, wskazano, że ochrona środowiska ma duże znaczenie nie tylko dla poprawienia stanu środowiska naturalnego w danym regionie, ale przede wszystkim dla rozwoju turystyki i dalszego zachowania atrakcyjności tych obszarów; w realizacji zadania szczególnie istotne jest kształtowanie świadomości ekologicznej (s. 190).

W ogólnej charakterystyce samorządu lokalnego w Polsce wskazuje się, że obserwuje się brak pragmatycznego myślenia o roli i funkcji samorządu terytorialnego i jego organów; niezbędne jest traktowanie samorządu w mniejszym stopniu jako wspólnoty politycznej, spełniającej cele polityczne, a w większym jako sprawnego elementu administracji publicznej (s. 191). W procesie integracji europejskiej miejsce samorządów lokalnych sprowadza się zwykle do spraw: 1. ustrojowych oraz praktycznego przygotowania do funkcjonowania w strukturach europejskich, 2. zdolności absorpcji funduszy europejskich, 3. współpracy międzynarodowej gmin i powiatów, 4. funkcjonowania euroregionów. Rozwiązania ustrojowe urzeczywistniane po 1990 r. na poziomie gminnego samorządu lokalnego odpowiadają w Polsce standardom europejskim określonym w Europejskiej Karcie Samorządu Terytorialnego. W praktyce jednak obserwuje się odstępstwa od poziomu zwanego europejskim; obserwuje się dużą podatność na zjawiska patologii społecznej oraz upolitycznienie administracji samorządowej; próby „odpolitycznienia” administracji napotykają na trudności, wciąż w sferze postulatywnej pozostają zasady samorządowej służby cywilnej; ustawodawstwo bowiem pozwala wójtom, burmistrzom czy prezydentom miast na niemal całkowitą swobodę w zakresie rekrutacji pracowników (s. 192). Zauważa się też, że kondycję administracji publicznej zarówno rzą-

dowej, jak i samorządowej, postrzega się w kategoriach „instytucjonalnej nieodpowiedzialności”, co może prowadzić do niebezpiecznego paraliżu decyzyjnego, którego skutkiem są wielomiesięczne, a nawet roczne opóźnienia w realizacji programów pomocowych; powszechnie ocenia się, że wiedza i umiejętności kadr administracyjnych są znacznie ograniczone, szczególnie w administracji samorządowej (s. 195). O słabości kadr świadczą poważne trudności, na jakie napotykają organy samorządowe w operacjonalizacji i wdrażaniu uchwalonych przez siebie strategii rozwoju oraz profesjonalnym przygotowaniu wniosków o finansowanie projektów ze środków unijnych (s. 193). Ważne wyzwania w procesie przemian ujawniają się przed rolnictwem. Naprzeciw im wychodzi program wspierający rolnictwo i obszary wiejskie, funkcjonujący pod nazwą Sapard; przewiduje się w nim udzielenie w latach 2000–2006 pomocy finansowej dziesięciu państwom Europy Środkowej i Wschodniej; określa się zadania, które należy uwzględnić w planie pomocowym (s. 201). Stosunek społeczności lokalnych do wyzwań integracyjnych zarysowano posługując się rzeczywistością Kalisza oraz gminy Włoszakowice. Z badań opinii publicznej wynika, że wzrasta poparcie społeczeństwa dla procesów integracyjnych; w 2003 r. według badań wyrażało je 74%, przeciw było 18%. W stanowisku tym niezwykle czytelna była zależność między pozycją społeczną, wiekiem, wykształceniem respondentów. Postrzeganie miejsca w Unii Europejskiej w istotnym stopniu uzależnione jest od polityki informacyjnej państwa; w ocenie specjalistów ujawniły się tu duże niedostatki (s. 215).

Podstawę źródłową referatów stanowią najnowsze materiały normatywne, administracyjne oraz samorządowe, które skonfrontowano z podstawową wykładnią naukowo-badawczą zawartą w opracowaniach szkoleniowych oraz *stricte* naukowych.

Prezentując książkę jako całość należy stwierdzić, że jest to interesujący politologiczny ogląd dokonujących się przemian lokalnych w wymiarze procesów globalnych. Odnotowuje się nie tylko deskryptywnie zjawiska ujawniające się w procesie przemian samorządowych, ale w istotnym stopniu eksplanacyjnie wskazuje się na przyuczyny i skutki zachodzących zjawisk i procesów. Na uwagę zasługuje krytyczny (naukowy) ogląd procesów; wskazuje się zarówno słabe strony rze-

czywistości globalnej, ogólnoeuropejskiej, zachodnioeuropejskiej, jak polskiej, regionalnej i lokalnej. Wyraźnie akcentuje się słabości rzeczywistości polskiej u progu nowego funkcjonowania w strukturach jednoczącej się Europy; podkreśla się rozdźwięk między wysokim stopniem apologetyki przemian, deklaratywnością społeczno-polityczną a praktyką przekształceń samorządowych i integracyjnych.

Andrzej Chodubski

Miron Kłusak, *Między historią a polityką*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2002, ss. 260.

Ogląd zjawisk życia społeczno-politycznego w długim horyzoncie czasowym ujawnia swoiste powtarzanie się przyczyn ich powstawania, podobne cykle rozwoju oraz następstwa; zauważa się podobne uwarunkowania określonych sytuacji i zjawisk ujawniających się w czasie i różnej przestrzeni; zauważa się zdobywanie, utrzymywanie pozycji społecznej w życiu politycznym przez jednostki oraz różną recepcję ich działalności, nie zawsze sprawiedliwą z ich punktu widzenia oraz postrzeganą też w perspektywie upływającego czasu. Refleksyjny ogląd różnych zjawisk z przeszłości i teraźniejszości zorientowany na ukazanie ponadczasowych uwarunkowań zjawisk, zachowań, postaw, aspiracji politycznych jednostek oraz wielkich grup społecznych zaprezentował w eseistycznej formie w książce, pt. *Między historią a polityką* Profesor Miron Kłusak. Zaprezentował 21 zagadnień, w których stara się wykazać, że w całokształcie życia społeczno-politycznego nie do uniknięcia jest problem konieczności wyboru, ponoszenia odpowiedzialności i zderzenia się z prawdą; niczego nie można osiągnąć raz na zawsze; los człowieka zawsze od kogoś zależy; przy tym dużo uwagi poświęca jednostce, wskazując, że jednostki wybitne torują drogę prawdzie przy pomocy ponadprzeciętnego rozumu, odkrywając po drodze dobro, piękno i nieskończoną harmonię wizji doskonałych; człowiek ciągle musi się uczyć rozpoznawać rzeczywistość realną, teraźniejszość; nie rozumiejąc teraźniejszości, nie jest gotowy do przyszłości (s. 253–254).